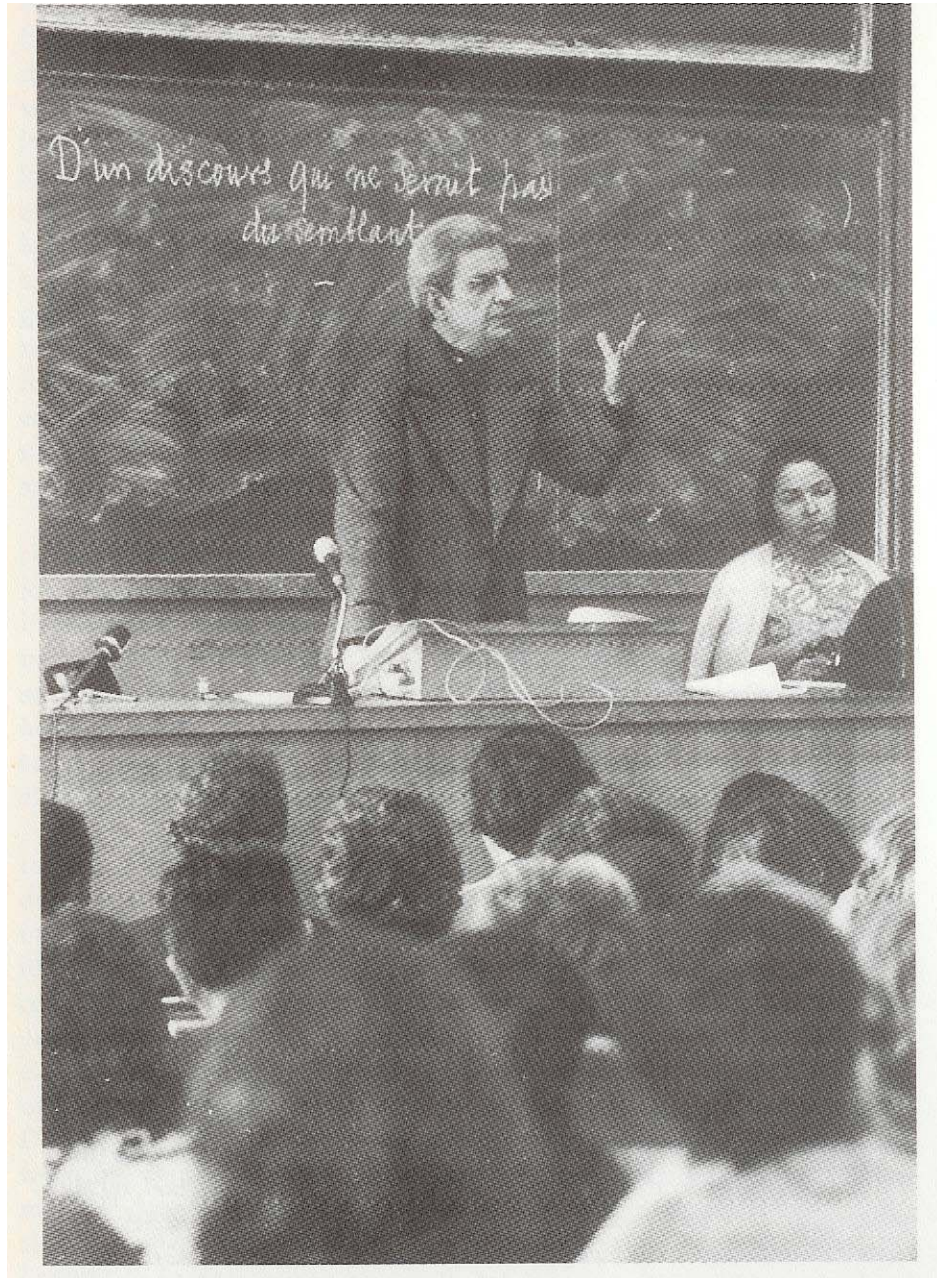

LACAN's psykoseforståelse - teori og praktiske konsekvenser

Argumenter for anvendelsen af Jegstrukturerende psykoterapi

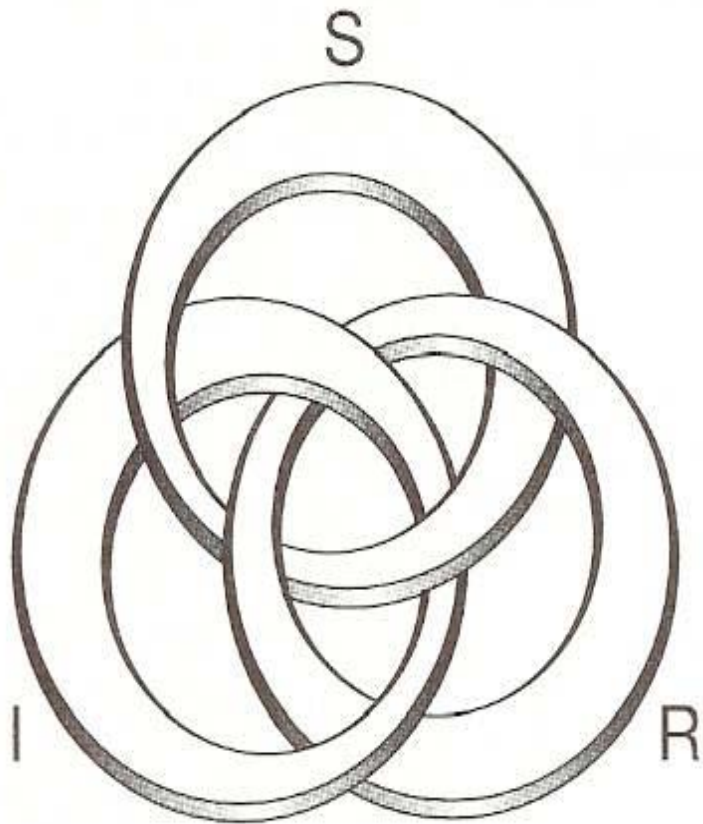
Overlæge, dr.med. Bent Rosenbaum

Enheden for Psykoterapeutisk
Uddannelse og Forskning

De tre ordener

- **Det Reelle:** Det der er; Det ubegribelige; Det umulige at forstå og udholde; Manglen; Katastrofen
- **Det Imaginære:** Dannelse af jeget i den sociale dimension, nemlig i anden kroppen (spejlbilledet af egenkroppen; Spejlstadiet = subjektets optagethed af sin oprindelse i den anden (genkendelse/miskendelse); Spalten mellem det sete (jeg'et) og det seende (subjektet, Det'et)
- **Det Symbolske:** Afhængighed af talens meningsbærende funktion og sprogets sociale træk (kommunikation, polysemi, løgn, ironi, illusion, leg); Accept af den andens frihed og begæret efter den Andens begær = intersubjektivitet

Enheden for Psykoterapeutisk
Uddannelse og Forskning

Fundamentale funktioner for dannelsen af et Selv

Spejlingens identitetsdannende funktion

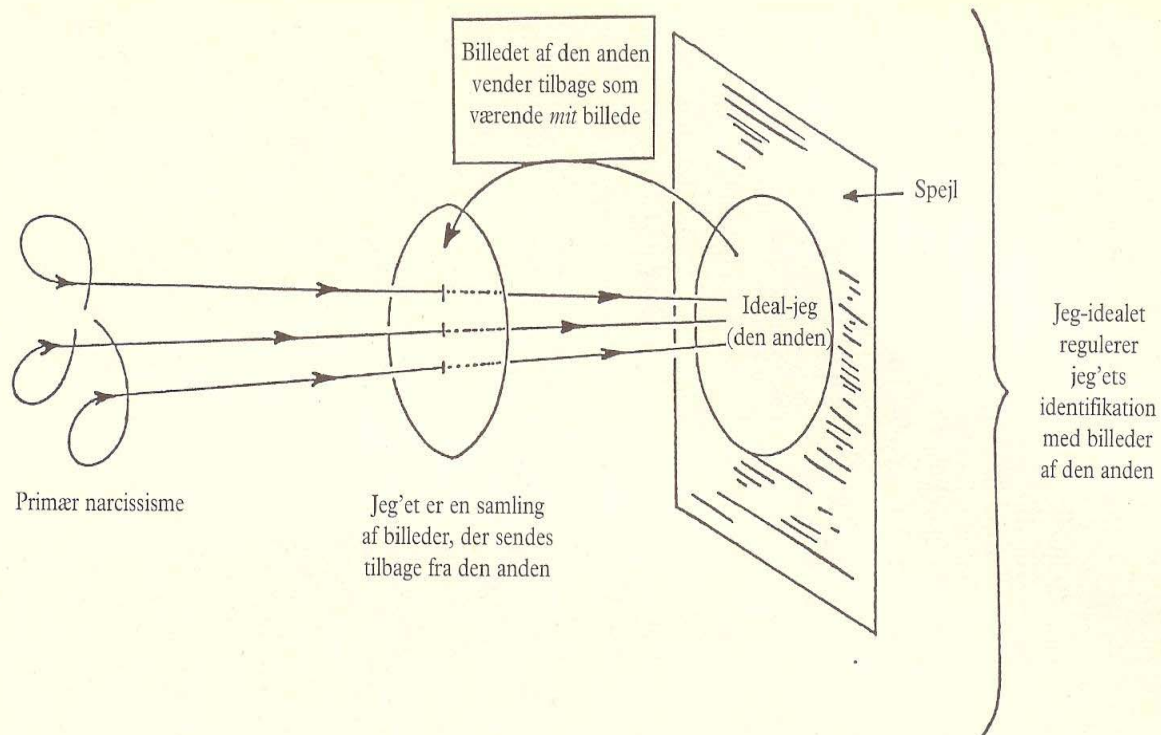
Jeget dannes i spejlingen i den anden

Jeget udvikles i spejlingen i gruppen/kollektivet og kommunikation med andre

Tænkningens sproglige struktur

Sproget består af tegn (signifiant'er), der henter deres indhold ved at henvise til andre tegn og derigennem referere til virkeligheden. Sprogets struktur er triangulær, dvs. rækker ud over to personers gensidige forståelse

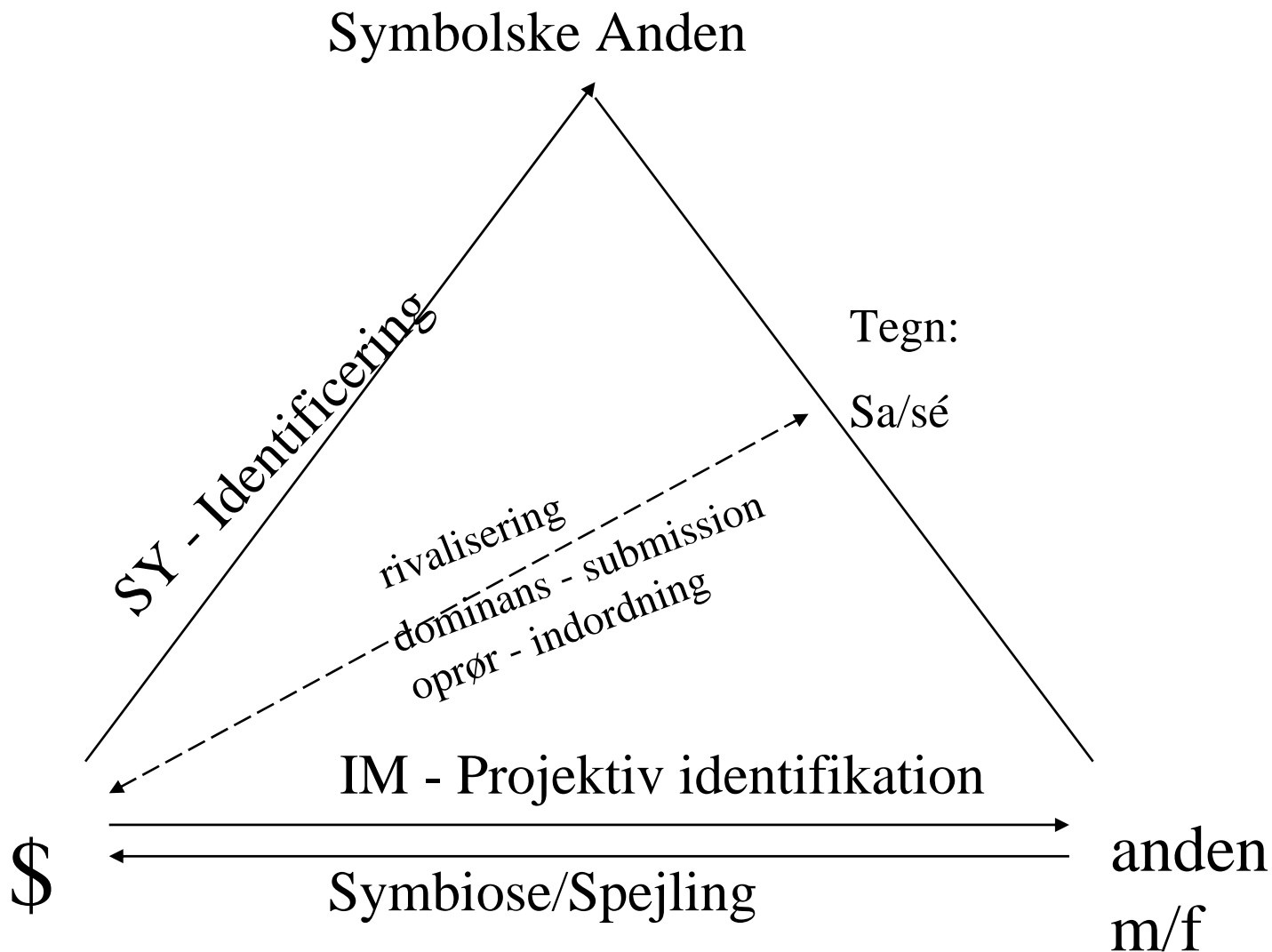
JEGets dannelse

Figur 5

Jeg'ets dannelse gennem billeder af den anden.
Libidoens bevægelser følger bevægelsen af den andens billede, der vender tilbage som værende *mit* billede.

TRIANGULERING

Fadernavnets funktion

Fadernavnet er den abstrakte position i sproget, hvorfra jeg henter sin common sense legitimitet i beskrivelsen af sig selv og andre.

I psykosen er Fadernavnets funktion forkastet (forkluderet). Erindringsmaterialet og subjektivitet fremstår derfor som isolerede størrelser, der ikke danner almengyldig mening (common sense) eller perspektiver i livet.

Samvær bliver til sammenstød med omverden, og tænkningens struktur kan ikke yde modstand over for angstskabende påvirkninger.

Det psykotiske subjekt ødipaliseres ikke. Lacan taler om, at Fadernavnet ikke er indsat i sin position i talen. Fadernavnet forankrer ikke talens struktur, hvor et subjekt taler til og tiltales af andre subjekter. Et subjekt, som finder sig selv ved at relatere sig til andre, opstår ikke. I stedet bliver subjektet objekt for andre, som indoptager eller angriber det.

I den psykotiske tilstand identificerer subjektet sig med spejlbilledet i den imaginære situation: ”Jeg er ikke mig (selv) - jeg er det den anden/omgivelserne signalerer til mig, og jeg ved ikke hvad det betyder, eller hvad situationen gør mig til”.

Samtalesituationen er i psykosen radikalt ændret. De personlige pronominer er ikke ordnede i relation til hinanden. De personlige pronominer forankrer samtals og samværets interaktioner. Man kan derfor ikke altid samtale med en psykotisk person på samme måde, som man plejer at omgås mennesker i øvrigt. Det er en af konsekvenserne af den mangelfulde sproglige strukturering i psykosen - og som jeg-strukturerende psykoterapi tager højde for.

I psykosen fremtræder alt i nutid. Datid og fremtid kan mangle. Jeg og du kan flyde sammen og findes ikke som stabile separate parter i samtalen.

Identitetsforstyrrelse og psykosens struktur

Lacan forstår skizofreni som tilstande, hvis biologiske og psykologiske grundstrukturer gør det umuligt for den enkelte at opleve:

- tidslig sammenhæng,
- identitetsfølelse og
- autonomi.

Selvoplevelse, selvrefleksion, kommunikation og viden-om-verden er forstyrret på et basalt niveau.

Sprogligt fundamentale funktioner har mistet deres orienteringsværdi for individet.

Identitetsforstyrrelse og psykosens struktur: Tænkning og signifiantstruktur

Når tænkningens grundstruktur ødelægges opstår konfusion mellem indre/ydre og mellem jeg/anden.

Tanker vil fremstå som isolerede signifiant'er (udtrykselementer), fragmenterede og uden sammenhæng med andre signifiant'er, og derfor helt uden reference til virkeligheden eller til anden fælles kontekst (indholds niveauet).

Tankerne isoleres fra deres kommunikative funktion. Isolerede signifiant'er forbinder sig ikke nødvendigvis med noget i den lyttendes betydningsverden.

FORKLUSIONS PSYKOSESKABENDE EFFEKT

Tanker findes kun som løsrevne tanker,
billeder, fornemmelser, der:

- 1) føles udefra kommende (hallucinationer),
- 2) Uvedkommende (negative symptomer),
- 3) Angstfyldte,
- 4) noget andre pådrager subjektet mod dets vilje, hvorfor det opleves som en realitet, subjektet må beskæftige sig med (vrangforestillinger).

FORKLUSIONS PSYKOSESKABENDE EFFEKT

Forklusionen forårsager, at båndet er brudt mellem:

- illusion og mangel,
- det universelle og det lokale,
- det almene og det anderledes
- forgrund og baggrund
- indre og ydre
- selv og anden

Jeg-strukturerende psykoterapi

P Villemoes: Egostructuring Psychotherapy. J Amer Acad Psychoanalysis, 2002; 30/4: 645-656

P Villemoes: Senere erfaringer, 1989-1994.
Härnösand 1994

P Villemoes: Hvordan jeget struktureres: Om jeg strukturerende psykoterapi. Härnösand, 1993

P Villemoes: Psykoterapiens handledningsmoment.
Härnösand, 1990

<http://agurk.dk/hlv/jegstruk>

Jeg-strukturerende psykoterapi

Aronson B-G. Treatment of schizophrenic patients - evaluation of Norrgårdens therapeutic community. University Umeå, Applied Psychology, Report 51, 2000

Berggren E, Bertilsson G. Evaluation of the first 46 egostructuring psychotherapies in Skellefteå. May 2000

Edenius B. Gud eller Svensson. PhD-thesis, Umeå Universitet, 1999

Jeg-strukturerende Psykoterapi: Behandlingsprincipper 1: Narcissismens fase (1-4 mnd)

Terapien finder sted 2 x ugentlig à 20-30 minutter.
Stolene stilles i en så åben vinkel, at patienten ikke behøver at se på terapeuten

Enhver polarisering skal undgås - inklusive at stille spørgsmål til patientens person

Der tales om det umiddelbart evidente i omgivelser og om det perceptuelt fattelige

Spørgsmål fra patienten besvares ikke umiddelbart, men spørgsmålenes legitimitet anerkendes

Konfrontationer undgås og patienten modsiges ikke

Terapeuten må dæmpe sine ambitioner - det vigtigste er at det næste møde finder sted

Terapeuten må i terapiens første fase ofte føre ordet.

Idoliseringstegn (I)

Tidlige

Kommer af sig selv

Kommer i tide

Sidder i venterummet

Gør sig “klar” før sessionen

Smiler ved synes at terapeuten

Ser på terapeuten og søger kontakt

Afskedsgestus ved adskillelse efter timen

Idoliseringstegn (II)

Hverken tidlige eller sene

- Lægger mærke til forandringer i samtalerummet
- Er enig i hvad terapeuten siger
- Anvender terapifraser ved sessionens afslutning

Sene

- Vælger samme klæder, frisurer som terapeuten
- Kritisk mod andre
- Interesserer sig for det samme som terapeuten

Behandlingsprincipper 2

Arbejdsfasen

Terapeuten uddelegerer ansvaret for at tiden overholdes til patienten. Dette gøres uden nærmere forklaring, men med en bemærkning om, at terapien lægger vægt på, at det “nu er dig der varetager ansvaret for, at sessionerne varer 30 minutter”.

Terapeuten bestemmer fra session til session hvilke temaer, der er arbejdets udgangspunkt: barndommen, familiesammenkomster, første skoletid, sommerferier, etc.

Strukturtegn (I)

Tidlige

Smidigere bevægelser

Den ene tanke trækker den anden med sig

Strækker sig ud

Beskæftiger sig med terapien mellem sessionerne

Holder rede på terapeutens afbud

Opdager omverdenen

Checker terapeuten med øjnene inden udsagn

Inspirere terapeuten

Strukturtegn (II)

Midterste

Eftertænkksom

Alvorlig

Klarer mindre kriser

Selvreflektion

Behandlingsprincipper 3

Terapeuten overlader nu struktureringen af mere og mere af tiden til patienten, og for første gang understreges 'jeg-du'-forholdet.

Magtoverdragelsen indebærer også, at det er patienten, der skal have det sidste ord. Det indebærer, at patienten må finde sin identitet i den viden, der ligger i hans/hendes historie og ikke i terapeuten. Og det betyder, at det er patienten, der sætter tidspunktet for både sessionens og terapiens afslutning.

Strukturtegn (III)

Sene

Tilpasser vurderinger og præferencer

Prioriterer

Tager tråde op fra forrige session

Undrer sig

Spekulerer på fremtiden

Anvender billedsprog/metaforer